

Mariana Zrůstová – Dítě s ADHD: těžké začleňování do školství a společnosti

Posudek vedoucího bakalářské práce

Vedoucí: Tomáš Samek

Diplomová práce Mariany Zrůstové se zabývá různými aspekty sociální integrace dětí trpících syndromem ADHD včetně jejich životních trajektorií a perspektiv. Dílo je sympaticky ukotveno v rodinné zkušenosti s mladším bratrem, který má také tento syndrom, a vlastně i s jedním z rodičů, který si v dětství prošel zkušeností ostrakizace kvůli ADHD. To je možná jeden z nejlepších aspektů práce: její odpovědné lidské ukotvení a schopnost vcítění, které autorka prokazuje zdaleka ne jen v rámci rodiny, nýbrž i při práci s informátory a hlavně v laskavě vnímavém postoji, který prohřívá stránky této práce neokázalým lidským účastenstvím. Není to v předkládaných pracích rys tak častý a je třeba ho ocenit: jde o elementární, neostentativní a přece v textu bezmála všudypřítomný humanismus.

Druhým pozitivním rysem práce je její poměrně kultivovaný styl vyjadřování, a to zejména v navazování lexémů a celých větných celků, který odpovídá autorčině citlivosti při navazování kontaktů ve zkoumaném prostředí a také obecně její senzitivitě vůči mezilidským vztahům. Ovšem vyjadřování má i svá úskalí, k nimž se ještě vrátím.

Text žel trpí i řadou nedostatků od formálních po věcné. První, co čtenáře zarazí, je absence stránkování: zřejmě produkt stresu a nepozornosti při finalizaci, ovšem samotný obsah, kde autorka uvádí strany, se tím stává částečně nefunkčním. Z téhož důvodu ve svém posudku neodkazuji na jednotlivé stránky. Problematická je i práce se zdroji: ne snad, že by autorka měla sklon plagiarizovat (nebo se mi ho přinejmenším nepodařilo detekovat); jde spíš o to, že zdroje uvádí jen neúplně: třeba výrok Russela Barleyho je uveden jako citace a dovíme se i autora, nikoli však další citační údaje. Internetové odkazy jsou sice citovány, ne však podle katederní Směrnice ani podle jiného standardu. Nevidím u autorky snahu klamat či podvádět, ale jen jistou nedotaženost nebo nedůslednost v bibliograficko-citační praxi.

Je dobré, že se autorka věnuje teoretickému ukotvení práce, ale to je možná až příliš rozsáhlé vzhledem k textovému celku: tomu by naopak prospělo posílení etnografické komponenty. Vadí i to, že použitá literatura ve své většině není antropologická ani sociologická: úvahy Stanislava Grofa o rozšířeném vědomí jsou nepochybně zajímavé, leč k tématu existuje řada prací relevantnějších i pertinentnějších. Třeba některé z těch, jež jsou uvedeny v zadání práce, ale které pak autorka kupodivu nepoužívá a nenajdeme je tudíž ani v závěrečné bibliografii.

Metodologicky se práce opírá o studium pramenů i terénní výzkum. Ovšem v několikastránkovém přehledu tvořeném řadou krátkých odstavců, z nichž každý popisuje životní dráhu jednoho člověka s ADHD, autorka mísí lidi, o nichž se pouze dočetla v literatuře, s informátory, s nimiž osobně vedla rozhovor: jako interkulturní koláž to vlastně není špatný nápad, ale problém je, že čtenář nepozná, který údaj je z terénu a který z četby: to by mělo být jasné.

Jako svůj terén autorka uvádí pouze tříměsíční práci v bojanovské základní škole, ale nepočítá do něho dva měsíce práce v brazilské škole Uberaba, ačkoli právě tam dospívá k zajímavým postřehům a tento interkulturní rámec práci nadstandardně obohacuje. Vždyť postřehy o souvislosti mezi hyperaktivně se projevujícími dětmi na jedné straně a chudobou jejich rodinného zázemí na straně druhé patří k nejpozoruhodnějším místům v práci. Škoda však, že nejsou vždy zcela jasně podány. Některé věty – a bohužel se to netýká jen této kapitoly – jsou na hranici srozumitelnosti. Jak chápat například tenhle výrok:

„Z výsledků výzkumu uvedených v závěru mé práce současně s poznatky odborníků vyplývá, že pokud dítě pochází ze sociálně slabšího rodinného zázemí, nejedná se u něj většinou o ADHD a jeho životní perspektiva je pak relativně kvalitně nižší než perspektiva dítěte s ADHD.“

Autorka vedla řadu rozhovorů osobně i přes internet, ovšem z textu se o nich dovídáme povětšinou jen souhrnně, málo, skoro v něm není jejich přítomnost znát: to je velká škoda. Fotografie části jednoho takového rozhovoru vedeného po sociální síti nemůže tuto slabinu vynahradit.

Práci rovněž chybí jednotící teoretický koncept, přes nějž by autorka svůj výzkum nahlížela, nicméně to je nedostatek na bakalářské úrovni celkem častý. Následkem toho působí text místy eklekticky, a to kupodivu nejen v teoretických partiích, nýbrž i v pasážích, jež zachycují terén.

O informačních partnerech studentka hovoří povětšinou správně jako o „informantech“, avšak na několika místech z ničeho nic začne mluvit o „respondentech“, ačkoli kontext není kvantitativní. To vše jsou projevy jedné a téže vlastnosti, jimiž je poznamenáno celé dílo, a sice jisté nedůslednosti obsahové i tvarové.

Mám-li předkládanou bakalářku shrnout jediným slovem, je po všech stránkách *nevyrovnaná*. A přece obsahuje řadu pozoruhodných míst a originálních postřehů, s jakými se v pracích napsaných vyváženěji nesetkáváme. Úvaha o genderové podmíněnosti trápení dětí s ADHD je autorsky původní, antropologicky zajímavá a podnětná. Ovšem opět: místy podaná poněkud nejasným jazykem.

Formálně pravopisná složka textu je zvládnuta vesměs dobře.

Pokud jde o etiku, ta je spíše silným prvkem práce: lidská integrita autorky a snaha zachovat citlivý přístup jsou nesporné, což obojí je u práce s dětmi hodné pochvaly. Měla by to být samozřejmost, ale bohužel tomu tak vždy není.

Bakalářskou práci Mariany Zrůstové **doporučuji k obhajobě a navrhuji pro ni známku velmi dobře minus.**

V Praze 10. 1. 2016

Tomáš Samek